JAMHUURIYADDA SOMALILAND

QABYO -QORAALKA XEERKA ILAALINTA XUQUUQDA CARRUURTA

FINAL DRAFT 0.4

TUSMADA XEERKA

CUTUBKA KOOWAAD 3

QODOBBADA GUUD 3
Qodobka 1aad 4
Earay-bixinno 4
Qodobka 2aad. 7
Magaca Xeerka 7
Qodobka 3aad 7
Ujeeddooyinka Xeerka 7
Qodobka 4aad 7
Xayndaabka Dabbaqaadda Xeerka 7
Qodobka 5aad 7
Waafaqsanaanta Dastuurka 7

CUTUBKA LABAAD 7

MAS'UULIYADAHA 7
Qodobka 6aad 7
Mas'uuliyadda Guud 7
Qodobka 7aad 8
Mas'uuliyadda Gaarka ah 8
Qodobka 8aad 8
Xaqa Cadaynta Waalidnimida 8
Qodobka 9aad 8
Mas'uuliyadda Qoyska 8
Qodobka 10aad 9
Danta U Wanaagsan Ilmaha 9
Qodobka 11aad 9
Xaqa Ixtiraamka 9

CUTUBKA SADDEXAAD 9

XUQUUQAHA GUUD 9
Qodobka 12aad 9
Xaqa Daryeel Waalidnimo 9
Qodobka 13aad 10
Xuquuqaha Aas-aasigga Ah 10
Qodobka 14aad 10
Xaqa Nolosha, Badbaadada Iyo Horumarka 10
Qodobka 15aad 10
Xaqa In Laga Ilaaliyo Dayacaadda 10
Qodobka 16aad 11
Xaqa Xorriyadda Iyo Amniga Ilmaha 11
Qodobka 17aad 11
Xaqa Diiwaangelinta Dhalashada 11
Qodobka 18aad 11
Xaqa Islaamnida 11

QAYBTA LABAAD 11

XUQUUQAHA BARBAARINTA 11
Qodobka 19aad 11
Xaqa Barbaarinta 11
Qodobka 20aad 12

FINAL DRAFT 0 4

Xaqa Magaca, Dhalashada Iyo Aqoonsiga....12
Qodobka 21aad 12
Xaqa Waxbarashada....12
Qodobka 22aad 12
Xaqa Sinaanshaha 12

CUTUBKA AFRAAD 12

DARYEELKA GAARKA AH....12
Qodobka 23aad 12
Xaqa Daryeel Waalidnimo 12
Qodobka 24aad 13
Xaqa Ilaalinta Carruurta Baahiyaha Gaarka ah Qaba 13
Qodobka 25aad 13
Xaqa Nasashada Iyo Ciyaarta 13
Qodobka 26aad 13
Xaqa Noolsha Gaarka Ah 13
Qodobka 27aad 14
Xaqa Kafaalo-qaadashada Ilmaha 14
Qodobka 27aad 14
Xaqa Adeegyada Caafimaad 14
Qodobka 28aad 14
Xaqa in Laga Ilaaliyo Jidh Dilka, Hab Dhaqanka Banii Adantimanada Ku Xun Ama Sharaf Dilka Ah 14
Qodobka 29aad 14
Xaqa in Laga Ilaaliyo Xad Gudubka 14
Qodobka 30aad 15
Xaqa Kaydinta Xogaha iyo Warbixinta Tacadiyadda 15

CUTUBKA SHANAAD 15

XAQA ADEEGGA KAALMO SHARCI 15
Qodobka 31aad 15
Xaqa Ilmuhu U Leeyahay Kaalmo Sharci Oo Bilaash Ah 15
Qodobka 32aad 16
Gudidda Qaran Ee Ilaalinta Xuququda Carruurta 16
Qodobka 33aad 16
Xilka iyo Waajibaadka Guddida Qaran Ee Ilaalintaa Xuquuqda Carruurta....16

CUTUBKA LIXAAD....17

DANBIYADA IYO CIQAABAHA 17
Qodobka 34aad 17
Danbiyada Lagu Soo Oogo Carruurta Iyo Ciqaabaha....17
Qodobka 35aad 17
Danbiyada Laga Galo Carruurta Iyo Ciqaabaha Ka Dhalanaya....17
Qodobka 36aad 17
Laalis Iyo Tirtirid....17
Qodobka 37aad 17
Awooodda Soo Saarista Xeer-Nidaamiyayaal 17

FINAL DRAFT 04

CUTUBKA KOOWAAD
QODOBBADA GUUD

Qodobka 1aad
Earay-bixinno

Haddii aanu xeerku si kale u fasirin erayadan waxaa loola jeeda sidan

Dastuur:	Waxaa loola jeeda Dastuurka JSL
Xeerarka Dhaqan-Galka Ah:	Waxa looga jeedaa Xeerarka dhalinaya waajbka sharci ee ansaxay
Wasaarad:	Waxaa loola Jeedaa Wasaaradda Shaqo-gelinta, Arrimaha Bulshada iyo Qoyska
Wasiir	Waxaa loola Jeedaa Wasiirka Wasaaradda Shaqo-gelinta, Arrimaha Bulshada iyo Qoyska
Ilme	Waxaa loola jeedaa ilmaha aan gaadhin da'ada qaan-gaadhka
Siyaasad	Waxaa loola jeedaa siyaaasadda Carruurta
Qafalasho	waxaa loola jeedaa Ilmo si sharci darro ah looga qaado ilme yar goobta uu degan yahay iyada oo loo adeegsanayo xoog, hanjabaad, khiyaamo, awood si xun u isticmaalid, ama xod xodasho iyada oo la gaynayo goob ay maamusho cidda qaadatay ama cid kale
Dalka Debeddiisa	Waxa looga jeedaa goob kasta oo baxsan geyiga Somaliland
Daryeel Caafimaad Oo Aasaasi Ah	Waxaa loola jeedaa baadhitaanka, dawaynta iyo ka hortagga cuduradda, xanuunka iyo dhaawaca
Danta U Wanaagsan Ee Ilamaha:	Waxaa loola jeedaa waxa looga jeedaa sida ku qeexan qodobka 6aad ee Xeerkan
Daryeele	Waxa looga jeedaa qof kasta oo aan ahayn waalid ama ilaaliye (guardian) oo si xaqiiqi ah u daryeela ilme si joogto ah ama ku meel gaadh ah iyada oo ay isu keentay xidhiidh xirfadeed ama mid aan ahayn xirfad.
Ku Xadgudub Ilme	Waxa looga jeedaa ficil kasta si ku tala-gal ah loogu wax yeelanaynayo ilmo
Caruurta Sharciga Khilaafta	waxaa loola jeedaa caruurta lagu soo eedeeyey ama loo aqoosan yahay inay

FINAL DRAFT 0.4

	jebiyeen xeer ciqaabeed.
Ku Shaqaysi Caruur (Child Labour):	Waaxa loola jeeda shaqooyinka aan ku habboonayn carruurta ee loo diro, sida macdan qodista; Xamaalidda alaabta culus, Shaqada culus ee beeraha,Shaqada dhismaha,Shaqada wershedaha iyo Shaqada goobaha loo isticmaalo qalabka culus;
Guursiga Ilme" Ama "Guurka Degdegga Ah:	waxaa looga jeedaa in loo guuriyo qof ka yar da'da qaan-gaadhka
Gurigga Caruurta	waxa looga jeedaa hoy daryeel Qaranka ama urur caruurta ilaaliyaa ku siiyo caruurta aan awood u lahayn inay helaan daryeel waalid ama daryeel qoys kale
Xidhiidh	waxa looga jeedaa xaqa uu u leeyahay waalidka aan xadaanada lahayn ama xubin qoyska ka mid ahi inuu la xidhiidho ilme; niyad dillidda" oo ah qaab ku xadgudub dareen waxa looga jeedaa in loo dhaliilo ilme si aan xaq ahayn oo adag; yasid ama ka dhigid ilmaha qof qiime yar.
Furrin	waa si sharci ah u dhamaynta guur burburay;
Ilme Dhibane Ama Marag Ah	Waxaa loola jeedaa ilmaha aan gaadhin da'ada qaan-gaadhka oo ka ah dhibane ama marag dembi iyada oo aan la eegayn doorka uu ku leeyahay dembiga ama dacwad ku oogista eedaysanaha ama kooxda eedaysanayaasha ah
Qofka Xaq U Leh	marka lagu dhawaaqayo aabanimo ama waalidnimo si waafaqsan xeerkan waxa looga jeedaa waalidka ilme, ilaaliyaha iyo ilmaha laftiisa ama isaga oo uu caawimayo ilaaliye sharci, xubin qoyska ama taageere dawladeed
Xadgudub Dareen	Waxaa loola jeeda waxyeelo wayn caafimaadka ama jidhka, maskaxda, ruuxda ama mooralka ama horumarka bulsho ee ilmahaa. Waxaana ka mid ah
Xubin Qoys	Waxaa loola jeeda qof aan ahayn waalidka, waa qofka la leh ilmaha xidhiidh dhiig ama guur sida awoow, ayeeyo, eedo, habaryar, adeer, abti ilama adeer, ilma abti,

FINAL DRAFT 0.4

habarwadaag, walaal.

Guur Qasab Ah

Waxaa looga jeedaa in la guursado qof iyada oo aanu bixin ogolaasho cad

Tacadigga Ku Salaysan Jinisga

waxa looga jeedaa tacadigga lagula kaco qof si ku salaysan jinsigiisa. Waxa ku jira dhamaan noocyada kala duwan ee xadgudubka iyo dhiigmiirashada galmo, kufisga, dhilaysiga, xadgudub ninku u gaysto xaaskiisa, guurka degdegga ah ama qasabka ah iyo dhaqamada kale ee waxyeelada leh.

Ilaaliye

waxa looga jeedaa qof kasta oo aan ahayn waalid oo loo magacaabay inuu guto masuuliyadda waalidnimo uuna siiyo daryeel ilme marka ay dhintaan waalidkiisu ama midkood dhinto ama ilmuhu aanu lahayn waalid siiya daryeel ku filan.

War-Baahina Waxyeelada Leh”

Waxaa loola jeeda wixii daabacan, filimada, cayaaraha fiidyowga ah muusigga, war lalisyada (broadcasts) ama noocyada kale ee warbaahinta elektrooniga ah ama qoran kuwaas oo waxyeelo ku ah ilmaha badqabkiisa, caafimaadkiisa, horumarkiisa ama fayo-qabksiisa dareen

Ilme Dalka Gudihiisa Ku Baro Kacay

waa ilmaha lagu qasbay ama ay waajib ku noqtay inuu ka cararo gurigiisa ama goobtiisa degenaanshaha rasmiga ah uu ku leeyahay gaar ahaan si uu uga fakado saamaynta colaad hubaysan, xaalad rabshado guud, ku tacaddi xuquuqal insaan ama masiibo dad samee ah ama mid dabeeci ah, islamarkaana aan ka gudbin xuduudda caalamiga ah ee Qaranka.

Shaqo Fudud

Waxaa looga jeedaa shaqada aan u gaysanayn waxyeelo caafimaadka ama horumarka ilmaha islamarkaana aan saamayn ku yeelanayn in ilmuhu tago dugsi ama awoodda in ilmuhu ka faa’iido dugsiga. Waxa ku jiri kara hawlaha laga qabto aqalka gudihiisa (household activities)

Dawlad Hoose

Waxaa looga jeedaa dawlad hoos ee magaalo oo leh jiritaankeeda gaarka ah.

FINAL DRAFT 0.4

Qodobka 2aad.
Magaca Xeerka

Xeerkan waxa loogu yeedhayaa Xeerka ilaalinta Xuquuqda Caruurta

Qodobka 3aad
Ujeeddooyinka Xeerka

Ujeeddooyinka xeerku xambaarsan yahay waxaa ka mid ah

1. In la helo hannaan sharci oo ilaaliya xuquuqda carruurta si waafaqsan Shareecada Islaamka, Dastuurka JSL, Xeerarka kale ee dhaqan-galka ah iyo Mucaahadada Qarammada Midoobay ee Xuquuqda Carruurta:

2. In la helo xeer Tilmaamaya mas'uuliyadda guud iyo gaar ahaaneed ee lagu ilaalinayo xuquuqda carruurta;

3. In la helo xeer Xaqiijinaya isla markaana jidaynaya horumarka daryeelka caruurta

Qodobka 4aad
Xayndaabka Dabbaqaadda Xeerka

Xeerkan waxaa lagu dabbaqayaa carruurta ku dhaqan Dalka Jamhuuriyadda Somaliland

Qodobka 5aad
Waafaqsanaanta Dastuurka

Xeerakni wuxuu waafaqsanyahay mabaa'diida guud ee dastuurka ee la xidhiidha daryeelka iyo ilaalinta xuquuqda, gaar ahaan qodobka 10aad (2) iyo Qodobka 19aad Ee Dastuurka JSL

FINAL DRAFT 04

CUTUBKA LABAAD
MAS'UULIYADAHA

Qodobka 6aad
Mas'uuliyadda Guud

1. Mas'uuliyadda Guud ee ilaalinta xuquuqda carruurtu waxaa u xil saaran dawladda JSL

2. Dawladdu waxay xilkeeda u gudanaysaa si waafaqsan shareecada islmaamka, dastuurka, xeerarka dhaqan-galka ah iyo

mabaa'diida guud ee la xidhiidha ilalinta xuquuqda carruurta ee aan ka hor imanayn shareecada islaamka iyo dastuurka

3. Wasaaradda Shaqo-galinta Arrimaha Bulshada iyo Qoyska ayaa leh mas'uuliyadda guuud ee ilaalinta iyo daryeelka xuquuqda carruurta iyo dhaqan-galinta xeerkan iyada oo kaashanaysa hay'adaha kale ee ay khusayso

4. Wasaaraddu xilkeeda waxay u gudanaysaa si waafaqsan waajibaakeeda ku tilmaaman xeerkan iyo xeerarka kale

5. Wasaaraddu waxay abuuraysaa hannaan kasta, qaab-dhismeed kasta iyo hal-beeg kasta oo lagu ilaalin karo xuquuqda carruurta

Qodobka 7aad
Mas'uuliyadda Gaarka ah

1. Mas'uuliyadda Gaarka ah ee ilaalinta xuquuqda Carruurta waxaa xil ka saaran yahay waalidka ilmaha ama daryeelaha ilmaha gacanta ku haya

2. Waalidka ilmuhu wuxuu mas'uuliyaddiisa u gudanayaa si waafaqsan Shareecada Islaamka, dastuurka iyo heshiisyada caalamiga ah ee ka hor imanayn diinta islaamka

3. Waalidku wuxuu mas'uuliyaddiisa u kala gudanayaan sida ay shareecadu ugu xadaysay.

Qodobka 8aad
Xaqa Cadaynta Waalidnimida

1. Ilme kastaa wuxuu xaq u leeyahay in loo caddeeyo waalidka dhalay dhalay haddii ay dhacdo xaaladahan soo socdaa,

a. Haddii laba qoys ama laba qof isku qabsadaan ilmaha

b. Caddaynta waalidnimo waxay saarantahay qofka ama qoyska sheeganaya iyada oo lagu xaqiijinayo caddaymaha hidde-sideha (DNA)

Qodobka 9aad
Mas'uuliyadda Qoyska

1. Marka ay ilmaha waalidkiisu dhintaan ama aanay awood u lahay in ay daryeelaan, mas'uuliyadda waalidnimo waxay u wareegaysa ehelka ilmaha iyada oo loo kala horraysiinayo sida ay u shareecadu jidaysay.

FINAL DRAFT 0.4

Qodobka 10aad
Danta U Wanaagsan Ilmaha

1. Danta u wanaagsan ee ilmaha waa in mar walba la siiyaa tixgelinta kowaad marka ay qaadanayaan talaabo la xidhiidha caruuurta Maxkamad ama hay'ad dawladeed (heer qaran, heer gobol iyo heer degmo ba) ama qof kasta oo kale oo go'aan ka gaadhaya arin la xidhiidha korriimada ama daryeelka ilme ama maamulidda hantida ilmaha ama dakhli kasta oo ay dhasho.

2. Marka ay go'aan ka gaadhayso Maxkamad ama hay'ad kale oo awood u lihi danta u wanaagsan ee ilmaha waa in tixgelinta la siiyaa daryeelka ilmaha gaar ahaan:

a. Rabiitaanka iyo dareenada la rumayn karo ee ilamaha ay khuseeyso (iyada oo la eegayo da'da iyo fahamka ilmaha);

b. Saamaynta ay ku yeelan karto isbedelka lagu sameeyo duruuftiisa;

c. Da'adiisa, rag iyo dumar midkuu yahay, aqoonsigiisa sinjiyeed, diimeed iyo dhaqan, taariikhdiisa hore iyo astaamaha kale ee u muuqda inay ku haboon yihiin;

d. Ilaalinta xaqa ilmuhu u leeyahay nolol, horumar, caafimaad iyo badqab, islamarkaana damaanad qaadka sharafta, magic-samida, aqoonsiga iyo shaqsiyadda ilmuhu waa ujeeddada aasaasiga ah ee fal kasta;

Qodobka 11aad
Xaqa Ixtiraamka

1. Dhammaan ficillada iyo hab-raaca go'aan gaadhista ee la qaato iyada oo la dabaqayo Xeerkan, gaar ahaan dacwadaha idaariga ah iyo kuwa garsoor, aragtiyaha iyo rabitaanka ilmaha waa in la tixgeliyaa iyada oo la eegayo da'diisa iyo qaangaadhnimadiisa.
2. Ilme kastaa wuxuu xaq u leeyahay inuu raadsado, helo, gudibiyo xog iyo aragti ka turjumaysa xadka shareecada iyo dhaqanka wanaagsan.

CUTUBKA SADDEXAAD
XUQUUQAHA GUUD

Qodobka 12aad
Xaqa Daryeel Waalidnimo

Ilme kastaa wuxuu xaq u leeyahay inuu la noolaado oo ay daryeelaan waalidkii haddii aanay ka degin mas'uuliyaddii waalidnimo ee shareecadu u jidaysay

FINAL DRAFT 0.4

Qodobka 13aad
Xuquuqaha Aas-aasigga Ah

1. Carruurtu waxay leeyihiin xuquuqaha aas-aasiga ah ee ku tilmaaman shareecada islaamka
2. Carruurtu si la siman bulshada inteeda kale waxay xaq u leeyihiin xuquuqaha aas-aasiga ah ee kala duwan ee dastuurka jideeyay

Qodobka 14aad
Xaqa Nolosha, Badbaadada Iyo Horumarka

1. Ilme kastaa wuxuu xaq u leeyahay inuu noolaado.
2. Ilaalinta nolosha ilmuhu waa inay noqotaa waajibka kowaad ee saaran qof kasta oo ay ku waajibtay mas'uuliyadda gaarka ah, hay'ad kasta oo leh mas'uuliyadda guud ee la xidhiidha ilaalinta xuquuqda carruurta.
3. Xaqa ilmaha ee badbaadada iyo horumarka oo ah fayo qabka (well-being) iyo horumarka jidheed, maskaxeed iyo nafsi, dareen, iyo bulsho ee ilmaha, waa in loo ilaaliyaa xadka ugu badan ee suurtagalka ah.
4. Waa mas'uuliyad saaran waalidka caruurta, qoyska, dadka waa wayn iyo dawladda inay kobciyaan oo daryeelaan si uu ilmuhu u badbaado una horumaro.

FINAL DRAFT 6.4

Qodobka 15aad
Xaqa In Laga Ilaaliyo Dayacaadda

1. Ilme kastaa wuxuu xaq u leeyahay in aan la dayicin dhammaan qaybaha kala duwan noloshiisa sida daryeel waalidnimo, koriinka jidh ahaaneed, maskax ahaaneed, daryeelka caafimaadkiisa, waxbarashadiisa, iyo xuquuqaha kale ee xeerku jideeyay iyo sifo kasta oo u muuqda in ay dan u tahay ilmaha oo aan ka hor imanayn xeerka.

2. Sababaha iyo saamaynta dayacaadda waa inay qiimeeyaan hawl-wadeennada u xil-saaran ilaalinta iyo daryeelka Carruurta ee Wasaaradda Shaqo-galinta, Arimaha Bulshada iyo Qoyska

3. Guddiyada Xuquuqda Carruurta ee heer qaran iyo heer gobol waa inay qorsheeyaan oo ay kobciyaan ololayaal wacyigelineed oo ku aadan dayacaadda.

Qodobka 16aad
Xaqa Xorriyadda Iyo Amniga Ilmaha

1. Ilme kastaa wuxuu leeyahay xaqa xorriyadda iyo amniga qof ahaaneed.
2. Ilme lama farogelin karo, xidhi karo, qaban karo, lagama qaadi karo xorriyadiisa haddii aanay jirin sababo cayiman oo ah talaabadii ugu danbaysay iyada oo la haynayo mudada ugu yar ee suurtagalka ah loona raacayo hannaan ku dhigan Xeerkan ama xeer kale oo dhaqan gal ah.

Qodobka 17aad
Xaqa Diiwaangelinta Dhalashada

1. Ilme kastaa wuxuu xaq u leeyahay in ay dawladdda ama cidda ay u wakiilatay diiwaangeliso dhalashadiisa.
2. Diiwaangelinta Dhalashada ilmaha waxaa loo raacaya si waafaqsan xeerka

Qodobka 18aad
Xaqa Islaamnida

1. Carruurtu waxay xaq u leeyihiin in loo ilaaliyo shacaa'irta islaamiga ah iyo ku toosnaanta diinta suubban xilliga korinta iyo ka hor inta aanay qaan-gaadhin ee mas'uuliyaddooda gaarka ah waalidku gacanta ku hayo
2. Ilme kastaa wuxu xaq u leeyahay in loo bixiyo magac aan ka hor imanayn sifooyinka shareecadu inoo jidaysay si u bulshada astaamo wanaagsan ugu dhex lahaado

QAYBTA LABAAD
XUQUUQAHA BARBAARINTA

Qodobka 19aad
Xaqa Barbaarinta

Ilme kastaa wuxuu xaq u leeyahay.

1. In lagu barbaariyo dhaqan wanaagsan iyo ku toosnaanta diinta suubban

2. In lagu barbaaariyo adeecidda waalidka, dadka waaweyn iyo cid kasta ka mudan ixtiraam,

3. In lagu barbaariyo baarinnimo iyo mas'uuliyad gudasho si marka uu waynaado uu uguto mas'uuliyadaha ka saaran shareecada islaamka iyo danihiisa gaarkaa ah.

FINAL DRAFT 0 4

Qodobka 20aad
Xaqa Magaca, Dhalashada Iyo Aqoonsiga

1. lme kastaa wuxuu xaq u leeyahay in si rasmi ah magac loogu bixiyo.
2. Ilme kastaa wuxuu xaq u leeyahay inuu helo dhalasho si waafaqsan Xeerka Jinsiyadda iyo dastuurka.
3. Ilme kastaa wuxuu xaq u leeyahay inu haysto aqoonsigiisa oo ay ka mid tahay haysashada magaciisa, dhalashadiisa iyo xidiidhkiisa qoys iyada oo wax farogelin ah aanay kaga iman cid kasta.

Qodobka 21aad
Xaqa Waxbarashada

1. Ilme kastaa wuxuu xaq u leeyahay in uu helo waxbarasho diimeed iyo mid maaddi ahba oo aa-aasi ah

2. Ilme kastaa wuxuu xaq u leeyahay in uu helo fursado waxbarsho si uu u anfaco noloshiisa danbe

3. Dawladda ayaa xil ka saaran yahay sidii carruurta aan dhaafin da'da waxbarashada ay u heli lahaayeen waxbarasho aas-aasi ah

Qodobka 22aad
Xaqa Sinaanshaha

1. Ilme kastaa wuxuu xaq u leeyahay in si la siman ubadka kale ee jidh ahaan iyo maskax ahaan fayow loo daryeelo
2. Ilme kastaa wuxuu xaq u leeyahay in aan lagu faquuqin abuurka u gaarka ah, dabeecaddiisa, lab, dheddig, qabiilkiisa iyo xaaladdiisa nololeed

CUTUBKA AFRAAD
DARYEELKA GAARKA AH

Qodobka 23aad
Xaqa Daryeel Waalidnimo

1. Ilme kastaa wuxuu xaq u leeyahay in uu helo daryeel waalidnimo oo dhamaystiran, sida daryeel waxbarasho, daryeel caafimaad iyo daryeel nololeed

2. Ilmaha aan lahayn labadiisa waalid wuxuu xaq u leeyahay in uu helo daryeel waalidnimo oo dhammaystiran iyada oo mudnaanta la siinayo eheladiisa si waafaqsan qodobka 9(3aad)

3. Dawladda waxaa waajib ku ah in ay samayso qoysas iyo

FINAL DRAFT 0.4

xarumo lagu daryeelo carruurta si ku meel-gaadh ah iyo in ay helaan waalid nuujiya

4. Dawladda waxaa ku waajib ah in ay gacan siiso qoysaska ama cidkasta oo daryeelaysa carruurta aan daryeel waalidnimo haysan

5. Wasaaraddu waa in ay dejisaa hal-beegyo iyo hagayaal ay ku kor-joogtaynayso daryeelayaasha carruurta gacanta ku haya

6. Ilmaha ku jira xaaladda daryeelka wuxuu xaq u leeyahay in aan dalka dibeddiisa loo dhoofin Karin, deegaan kale la gayn Karin iyada oo aan ogolaansho maxkamadeed loo haysan.

7. Hadii ilme ku jira xaalad daryeel uu soo gaadho dhaawac culus ama xad-gudub, daryeelaha waxaa waajib ku ah ka war-bixinta xaaladda ilmaha sidoo kale waa inuu islamarkaaba warbixinta gaadhsiiyaa hawl-wadeennada wasaaradda u xil saaran ilaalinta xuquuqda carruurta iyo hay'daha sharci fulineed ee ay waajib ku tahay inay sameeyaan baadhitaan la xidhiidha dhaawaca iyo xadgudubka.

Qodobka 24aad
Xaqa Ilaalinta Carruurta Baahiyaha Gaarka ah Qaba

1. Ilme kasta oo leh baahi gaar ah sida, ilmaha aan daryeel waalidnimo haysan, suuqa ku nool, darbi-jiifka ah, xanuunnada la nool, naafada ah, barakacayaasha ah, qaxoontiga ah, socotada ah, iyo xaalad kasta oo loo arki karo in ilmuhu u nugul yahay una muuqata baahi gaar ah wuxuu xaqu u leeyahay

a. In uu helo daryeel gaar ahaaneed
b. In aan lagu faquuqin baahidiisa gaarka ah
In si dhammaystiran u helo adeegyada bulshada sida, waxxbarashada, caadfimaadka, goobaha ciyaaraha iyo nasashada.
c. In aan looga faa'iidaysan baahidooda gaarka ah

Qodobka 25aad
Xaqa Nasashada Iyo Ciyaarta

1. Dawladdu iyada oo gudanaysa mas'uuliyadda guud ee ka saaran ilaalinta xuquuqda carruurta waa inay:
d. Abuurtaa goobaha ciyaaraha iyo nasashada ee carruurta ku haboon horumarika jidh ahaaneed iyo maskax ahaaneed.
e. Kobcisaa ka qaybgalka carruurta ee ciyaaraha, dhacdooyinka dhaqan, fanka iyo hawlaha kale ee barbaraarinta habboon;

Qodobka 26aad
Xaqa Noolsha Gaarka Ah

1. Xogaha ilmaha ee noloshiisa gaarka ah waa in laga ilaaliyaa farogelinta xun, ama sharci darrada ah ee ku keeni karta waxyeello sharafeed, magic-samidda iyo sumcadda ilmaha.

FINAL DRAFT 0.4

Qodobka 27aad
Xaqa Kafaalo-qaadashada Ilmaha

1. Ilme kastaa wuxuu xaq u leeyahay in uu helo cid kafaalo qaadata haddii ay jirto cid si gaar ah u doonaysa in ay qaado mas'uuliyadda daryeelka iyo barbaarinta ilmaha
2. Cid kasta oo doonaysa in ay ka faala-qaadato ilme ama carruur waxaa looga baahan yahay in uu ku sifoobay
   a. Islaamnimo
   b. Yahay Muwaaddin
   c. Dhaqan-wanaagsan
   d. Iyo in uu leeyahay awood mas'uuliyadeed oo uu ilmaha ama carruurta ku kaafao-qaadato
3. Faah-faahinta habka kafaala-qaadashada iyo hannaanka lagu xaqiijinkaro kafaalo-qaadashada waxaa loo raacayaa habka ka faalo qaadashada ee shareecadu jidaysay, mucaahadada caalamiga ah ee xuquuqda carruurta iyo hagaha daryeelka carruurta aan daryeel waalidnimo haysan.

Qodobka 28aad
Xaqa Adeegyada Caafimaad

1. Ilme kastaa wuxuu xaq u leeyahay in uu helo adeeg caafimaad marka ay la soo gudboonaato xaalad caafimaad oo u muuqan karta mid aan daawo lahayn

2. Dawladdu waa inay damaanad qaaddaa adeegyada caafimaad ee ilmuhu u baahan yahay xilliga ay ilamaha la soo darsaan xaaladaha caafimaad ee faqradda hore ku tilaaman

4. Ilme kastaa wuxuu xaq u leeyahay in uu helo talaallada lagaga hortago xanuunnada faafa

Qodobka 29aad
Xaqa in Laga Ilaaliyo Jidh Dilka, Hab Dhaqanka Banii Adantimanada Ku Xun Ama Sharaf Dilka Ah

1. Ilme kastaa wuxuu xaq ugu leeyahay dawladda, waalidkii, ilaaliyaha, daryeel bixiyaha, macalimiinta, booliiska ama cid kasta oo kale oo masuul ka ah ilaalinta ilmaha inay ka ilaaliyaan dhamaan falalka xad-gudubka ah, isticmaalka maandooriyaha iyo waxyeelo dareen, dayacaad ama dhiig-miirasho.

Qodobka 30aad
Xaqa in Laga Ilaaliyo Xad Gudubka

1. Ilme kastaa wuxuu xaq ugu leeyahay waalidkii, dawladda, ilaaliyaha, daryeel bixiyaha, macallimiinta, booliiska ama cid kasta oo

FINAL DRAFT 04

kale oo mas'uul ka ah ilaalinta ilmaha inay ka ilaaliyaan dhamaan falalka u dhigma xad gudub jidheed iyo waxyeelo dareen

2. Ilme kastaa wuxuu xaq u leeyahay in laga fogeeyo qafaalashada, ama dhoofinta (trafficking)

Qodobka 31aad
Xaqa Kaydinta Xogaha iyo Warbixinta Tacadiyadda

2. Ilme kasta wuxuu xaq u leeyahay in laga warbixiyo fal kasta oo u muuqda xad-gudub la kula kacay iyada oo loo gudbinayo hay'addii ay khusaysay

3. Hay'ad kasta oo loo gudbiyay warbixinta xad-gudubka ilmaha waxaa waajib ku ah in ay xil iska saarto iyada oo kaashanaysa hay'adaha kale ee ay khusayso

4. Xogaha la xidhiidha ilmaha waxaa loo kaydinayaa ama loo gudbinayaa si waafaqsan xeerka

CUTUBKA SHANAAD

XAQA ADEEGGA KAALMO SHARCI

Qodobka 32aad
Xaqa Ilmuhu U Leeyahay Kaalmo Sharci Oo Bilaash Ah

1. Ilme kastaa wuxuu xaq u leeyahay in uu helo adeeg kaalmo sharci oo bilaasha ah dhammaan dacwadaha

2. Wasaarada Cadaalddu ayaa waajib ka saaran yahay inay siiso kaalmo sharci ilme kastaa oo la jebiyay xuquuqdiisa ku suntan Xeerkan ama xeer kale.

3. Kaalmo sharci waxa ka mid ah metelaad iyo talo sharci oo ku aadan xuquuqda caruurta iyo hababka sharci ee dacwadaha ciqaabta iyo kuwa madaniga ah loo maro.

FINAL DRAFT 04

Qodobka 33aad
Gudidda Qaran Ee Ilaalinta Xuququda Carruurta

1. Xeerkan waxaa lagu aas-aasay Guddi Heer Qaran oo loogu yeedhayo Gudida Qaran ee Xuquuqda Carruurta.

2. Gudida Qaran ee Xuquuqda Carruurtu waxay ka koobantaha.
a. Agaasimaha Guud ee Wasaaradda Shaqada iyo Arimaha Bulshada
b. Agaaasimaha Guud ee Wasaaradda Waxbarashda iyo Sayniska
c. Agaasimaha Guud ee Wasaaradda Horumarinta Caafimaadka;
d. Agaaasimaha Guud ee Wasaaradda Caddalaada
e. Agaaasimaha Guud ee Wasaaradda Arrimaha Gudaha
f. Agaaasimaha Guud ee Wasaaradda Diinta iyo Awqaafta
g. Agaaasimaha Guud ee Wasaaradda Dhallinyarada iyo Ciyaaraha
h. Agaaasimaha Guud ee Wasaaradda Warfaafinta, Dhaqanka iyo Wacyigelinta
i. Ku xigeen Xeer-ilaaliye Guud oo uu soo magacaabo Xeer-ilaaliyaha Guud
j. Hogaanka Saldhigyada Ee Ciidanka Booliiska
k. Hoggaanka Xabsiyada Ee Ciidanka Asluubta
l. Xubin ka socota Gudida Qaran ee Xuquuqal Insaanka
m. Xubin ka socota Guddida Caddaaladda

Qodobka 34aad
Xilka iyo Waajibaadka Guddida Qaran Ee Ilaalintaa Xuquuqda Carruurta

1. Ujeeddada loo aas-aasay Gudida Qaran ee Xuququda Carruurta iyo waajibaadkooda waxaa lagu faah-faahinayaa Xeer-nidaamiye uu soo saaro Wasiirku kaddib marka uu la tashado isla markaaana la kashado hay'adaha ay khusayso

FINAL DRAFT 0.4

CUTUBKA LIXAAD
DANBIYADA IYO CIQAABAHA

Qodobka 35aad
Danbiyada Lagu Soo Oogo Carruurta Iyo Ciqaabaha

1. Danbiyada lagu soo oogo carruurta waxaa loo raacaya xeerarka dhaqan-galka ah ee khuseeya hannaanka garsoor ee u gaarka ah carruurta
2. Ilmaha laguma xukumi karo xadhig ciqaabeed
3. Ilmaha sharciga khilaafa waxaa loo samaynayaa xabsi ka leexin
4. Carruurta waxaa lagu haynayaa muddada baadhista dacwadda goob ku habboon xaaladda ilmaha

Qodobka 36aad
Danbiyada Laga Galo Carruurta Iyo Ciqaabaha Ka Dhalanaya

1. Danbiyada laga galo carruurta waxaa loo raacaya xeerka dhaqan-galka ah ee khuseeya carruurta sida Xeerka Ciqaabta Guud

Qodobka 37aad
Laalis Iyo Tirtirid

1. Waxa halkan si toos ah loogu laalay qodob kasta oo ku jra xeer kale oo dhaqan-gal ah oo tilmaamaya Xuquuqda Carruurt

2. Iyada oo aan waxba loo dhimayn farqadaha hore ee qodobkan, amarrada ama xeer-nidaamiyayaasha ama ficillada loo qaaday si waafaqsan xeer dhaqan-gal ah way sii ahaanayaan dhaqangal ilaa la laalo ama wax looga bedelo si waafaqsan qodobada Xeerkan.

Qodobka 38aad
Awooodda Soo Saarista Xeer-Nidaamiyayaal

1. Si waafaqsan qodobbada Xeerkan, Wasiirku wuxuu soo-saari karaa xeer-nidaamiyayaal tilmaamaya hanaanka loo fulinayo Xeerkan.

FINAL DRAFT 0.4